

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ ТА СУСПІЛЬНИХ ЯВИЩ

УДК 629.73 (7/8) : 336.143

Бейдик О. О., Орещенко А. В., Сова В. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ГЕОГРАФІЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮДЖЕТНИХ АВІАКОМПАНІЙ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ

Проаналізовано просторову організацію діяльності бюджетних авіакомпаній Америки. Виявлено головні відмінності між бюджетними та традиційними авіаперевізниками. Запропоновано картографічну модель абсолютних обсягів світових бюджетних авіаперевезень.

Ключові слова: авіаперевезення, бюджетні та традиційні авіакомпанії, структура авіапарку, географія просторової організації, структура авіаперевезень.

Постановка проблеми. Сучасний ринок авіаційних послуг дуже насичений та різноманітний. Авіакомпанії конкурують між собою за залучення клієнтів, пропонуючи більш вигідні умови та дешевші тарифи під час користуванні послугами. Сучасний етап розвитку повітряного транспорту характеризується появою і швидким поширенням авіакомпаній нового типу, які називають бюджетними. Аналіз ролі бюджетних авіакомпаній, дослідження зростання їх частки в перевезеннях на регіональних і внутрішньодержавних рівнях є актуальним в науково-практичному відношенні. На ринку авіаперевезень Америки використання послуг бюджетних авіакомпаній стає більш вигідним, що створює значну

© О. О. Бейдик, А. В. Орещенко, В. В. Сова

конкуренцію традиційним авіакомпаніям. Бюджетні перевезення стали ідеальною альтернативою транспортуванню в умовах економічного спаду.

Стан питання та аналіз публікацій. Стаття ґрунтується на аналізі монографічних [1-2], Інтернет-джерел (сайти бюджетних авіакомпаній та сайти їх асоціацій в Америці) [3-13]. Крім того, були проаналізовані та адаптовані до предмет-об'єктної сутності публікації показники статистичних порталів, звіти міжнародних організацій та асоціацій цивільної авіації і повітряного транспорту, використаний досвід, отриманий під час користування послугами бюджетних авіаперевізників.

Метою публікації є аналіз просторових особливостей організації діяльності бюджетних авіаперевізників Америки. **Об'єкт дослідження** можна визначити як ринок авіаперевезень Північної та Південної Америки, а **предмет** – особливості просторової організації діяльності провідних авіаперевізників Америки. Розкриття окресленої теми передбачає вирішення таких завдань:

- проаналізувати діяльність бюджетних авіакомпаній та виявити різницю між останніми та традиційними авіакомпаніями на ринку авіаперевезень Північної та Південної Америки;
- висвітлити головні особливості бюджетних авіаліній та їх переваги стосовно традиційних;
- виявити структуру покриття бюджетними авіалініями американського авіаринку;
- проаналізувати ринок і структуру авіапарку бюджетних авіакомпаній Америки;
- виявити особливості діяльності бюджетних авіакомпаній;
- виявити особливості просторової організації провідних авіамереж Північної та Південної Америки;
- представити картографічну модель абсолютних обсягів світових бюджетних авіаперевезень;
- виявити можливості застосування досвіду американських бюджетних авіаперевізників в українському просторі.

Методи дослідження – порівняльно-географічний, монографічний, статистичний, картографічний, абстрагування, аналіз і синтез, індукція та дедукція, узагальнення, системний підхід, класифікація, застосування комп'ютерних технологій (програм Microsoft Word, ArcGis, MapInfo).

Виклад основного матеріалу. *Значення авіаперевезень для*

туризму. Повітряний транспорт є одним з головних, масових засобів перевезення туристів. Він займає провідне місце в сумарному пасажирообігу всіх видів транспорту в міжміському і міжнародному сполученнях. Вибір повітряного транспорту мандрівниками зумовлений цілою низкою чинників: швидкістю і зручністю під час перевезень на великі відстані; високим рівнем послуг; пропозицією від туристичних фірм, які отримують комісійні винагороди від провідних авіаційних компаній світу [2]. На коротких відстанях (до 500 км) залізниця і автомобільний транспорт мають перевагу перед повітряним за рахунок вартості послуг і економії часу на наземному обслуговуванні. Зі зростанням відстані перевезень пасажирів віддають перевагу повітряному транспорту. Під час організації туристичних подорожей на великі відстані використання авіаційних перевезень практично не має альтернатив. Це ж можна сказати і про середні (в масштабах земної кулі) відстані. Для таких великих країн, як США, Росія, Китай не менш привабливими є авіаційні перевезення на внутрішніх лініях.

Всього у світі налічується понад 1300 авіакомпаній. У середньому за рік авіарейсами користуються близько 1,5 млрд. пасажирів. Обслуговують міжнародні повітряні сполучення понад 1 тис. аеропортів, близько 650 з яких забезпечують регулярні авіаперевезення. Мережа міжнародних перевезень у даний час охоплює всі географічні регіони і понад 150 країн світу [2]. Найбільшими авіакомпаніями світу за кількістю перевезень вважаються американські Delta Airlines, Pan American, United, французька Air France, німецька Lufthansa, британська British Airways, російська Аерофлот.

Повітряний транспорт регулюється на трьох рівнях:

- національному – ліцензування авіаперевізників, які працюють як на внутрішніх, так і на міжнародних маршрутах;

- міжурядовому – регулярні повітряні маршрути ґрунтуються на угодах між урядами відповідних країн;

- міжнародному – тарифи на регулярні рейси встановлюються (для членів авіаліній) на основі взаємних договорів між авіакомпаніями за посередництвом Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA) або третьої особи [2]. Головні техніко-економічні характеристики пасажирського повітряного транспорту можуть бути конкретизовані за такими напрямками:

- висока технічна й експлуатаційна швидкість руху, що

дозволяє виконувати безпересадочні перельоти великої дальності за короткий час;

- менші, у порівнянні з іншими видами транспорту, капітальні витрати на наземні споруди;
- висока пропускна здатність повітряних трас і авіаційного транспорту;
- високий рівень комфорту і якості обслуговування пасажирських перевезень;
- висока ступінь безпеки під час подорожі.

Бюджетні авіакомпанії в структурі авіаперевезень. Порівняно новим напрямом в організації авіаперевезень може вважатися поява на ринку бюджетних компаній. Бюджетні авіакомпанії (авіакомпанії-дискаунтери або low-cost) – це перевізники, які запровадили новий підхід до бізнесу авіаперевезень, виражений формулою «низькі витрати – низькі тарифи – високий попит – високі прибутки». Першим таким успішним перевізником був Pacific Southwest Airlines в США – піонер концепції low-cost (перший рейс відбувся в 1949 р.). Бюджетні авіакомпанії являють собою серйозну загрозу для компаній з традиційним повним сервісом обслуговування. За період з 2001 по 2003 роки, коли індустрія авіаперевезень постраждала від тероризму, більшість традиційних авіакомпаній зазнали значних втрат, в той час як багато бюджетних перевізників декларували прибуток. В Україні першою бюджетною авіакомпанією була Wizz Air, яка розпочала роботу в 2008 р. Термін low-cost означає не низьку вартість квитків, а низькі операційні витрати, завдяки чому авіакомпанії, які працюють в ніші «бюджетних» перевезень, можуть запропонувати перельоти за мінімальну ціну. Класичні авіакомпанії будуть свої маршрутні мережі навколо хабів – одного або кількох вузлових аеропортів. Всі рейси в ці аеропорти мають зручні стиковки («коннекти») між собою. За рахунок цього розширюється географія міст, в які можна дістатися з пересадкою у вузловому аеропорті, що впливає на кількість пасажирів. Ця схема дуже зручна для останніх, але і досить витратна.

Бюджетні авіакомпанії економлять на всьому, окрім безпеки, яка у них на першому місці. Базова концепція дешевих авіаквитків включає лише перевезення пасажирів з одного пункту в інший, решта оплачується окремо. Низькі операційні витрати досягаються таким чином:

- використання нових літаків, що зменшує витрати на

обслуговування і ремонт;

- мінімальний час перебування в аеропортах (відпадає потреба у бортовому харчуванні, кількість багажу зведена до мінімуму, посадковий талон видається без визначення конкретного місця);

- відмова від стиковок;

- продаж квитків здійснюється переважно за допомогою Інтернет або call-центру, що дозволяє не платити комісійні агентствам;

- використання другорядних аеропортів (переліт до Відня у багатьох бюджетних компаній передбачає приземлення у більш дешевому аеропорту Братислави (Словаччина), який розташований за 60 км від австрійської столиці).

Таким чином, головною відмінністю бюджетних авіакомпаній від класичних є робота за рахунок максимального завантаження рейсів і максимального обороту, які, у свою чергу, досягаються за рахунок зваженої політики економії. В структурі бюджетних авіакомпаній виділяються наступні типи:

- класичний low-cost;

- low-cost з мінімальним обслуговуванням;

- супер low-cost;

- бізнес low-cost;

- далекомагістральний low-cost.

Бюджетні авіакомпанії дали значний поштовх розвитку туризму, створили десятки тисяч робочих місць, за допомогою конкуренції змусили класичні авіакомпанії поліпшити свій сервіс або знизити ціни.

Таким чином, із двох видів авіакомпаній (бюджетних та традиційних), які діють на американському авіаринку, саме перші працюють більш ефективно, досягають більшого нальоту на кожний літак, більшого доходу на кожного працівника і мають менші витрати на кожне пасажирське крісло [13]. Ціна в бюджетних компаніях може бути в кілька разів меншою за аналогічний показник в традиційних перевізників. У багатьох країнах, особливо в Європі, послуги бюджетних авіакомпаній є навіть дешевшими, ніж послуги залізниці, а час авіаподорожі значно менший за поїздку потягом.

Особливості ринку авіаперевезень Америки. Перші авіаперевізники, які запропонували пасажирам дешеві квитки за

рахунок зниження витрат, з'явилися саме в Америці. Бюджетні авіакомпанії США запропонували нову схему роботи: мінімум послуг, невеликі та непопулярні аеропорти, лише один клас пасажирських місць і низькі ціни на перельоти. Ця модель швидко прижилася в Америці і почала завойовувати світ. Однак і сьогодні мережа дешевих авіакомпаній США є однією з найбільш розвинених і популярних. Частка бюджетних перевезень у загальній структурі в Північній Америці в 2 рази вище, ніж у країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону. Структуру авіапарку бюджетних авіакомпаній Америки та структуру покриття бюджетними авіалініями американського авіаринку відзеркалюють рис. 1 і 2.

З кожним роком це відставання зменшується. Висока частка бюджетних авіакомпаній у країнах Латинської Америки забезпечується участю авіакомпаній Мексики і Бразилії [7]. Що стосується розподілу загальних обсягів бюджетних авіаперевезень між країнами і регіонами світу, то лідером тут є США, які концентрують понад 200 млн. пасажирів, перевезених бюджетних авіакомпаніями (близько 30% світового обсягу). На другому місці з великим відривом йде Велика Британія (92 млн), потім Німеччина (64 млн), Іспанія (55 млн), Італія (38 млн); на шостому місці знаходиться Бразилія з 33 млн. перевезених пасажирів (за даними 2014 р.). Незважаючи на те, що у світі діють близько 100 бюджетних авіакомпаній, основний обсяг пасажирських перевезень припадає на кілька найбільших перевізників. Вісім з них забезпечують понад 50% обсягу бюджетних авіаперевезень [11]. Серед 20 найбільших бюджетних авіакомпаній 6 діють в Європі, 5 – в Північній Америці (4 – в США, 1 – в Канаді), 2 – в Південній Америці (Бразилії), решта – в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Північна Америка характеризується наявністю зрілого ринку бюджетних авіаперевезень. Тут не створюється нових авіакомпаній, а консолідація авіакомпаній одинична (у 2012 р. об'єдналися 1-а і 3-тя бюджетні авіакомпанії країни Southwest і AirTran). Для цих авіакомпаній вже не характерні високі темпи зростання обсягу перевезень. Зростання обсягу авіаперевезень не відбувається спонтанно, а відштовхується від тих чи інших ядер первинного розвитку. Надалі виникають нові ядра або зони їх покриттів, що формує ареали поширення бюджетних авіаперевезень на кожній конкретній території [11] рис. 3.

Найбільшим ареалом розвитку бюджетних авіаперевезень став

Структура покриття бюджетними авіалініями американського авіаринку (2014)

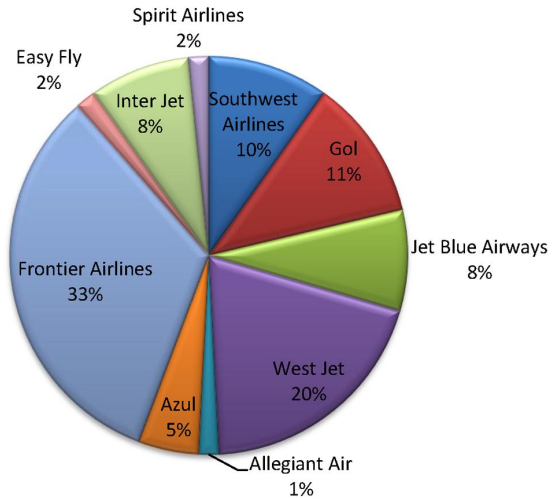

Рис. 1. Структура покриття бюджетними авіалініями американського авіаринку (2014)

Структура авіапарку бюджетних авіакомпаній Америки (2014)

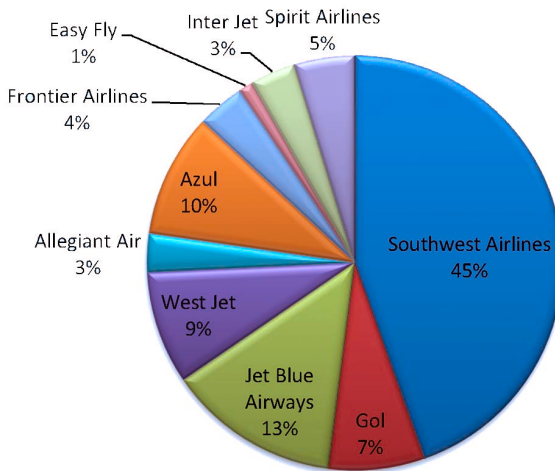

Рис. 2. Структура авіапарку бюджетних авіакомпаній Америки (2014)

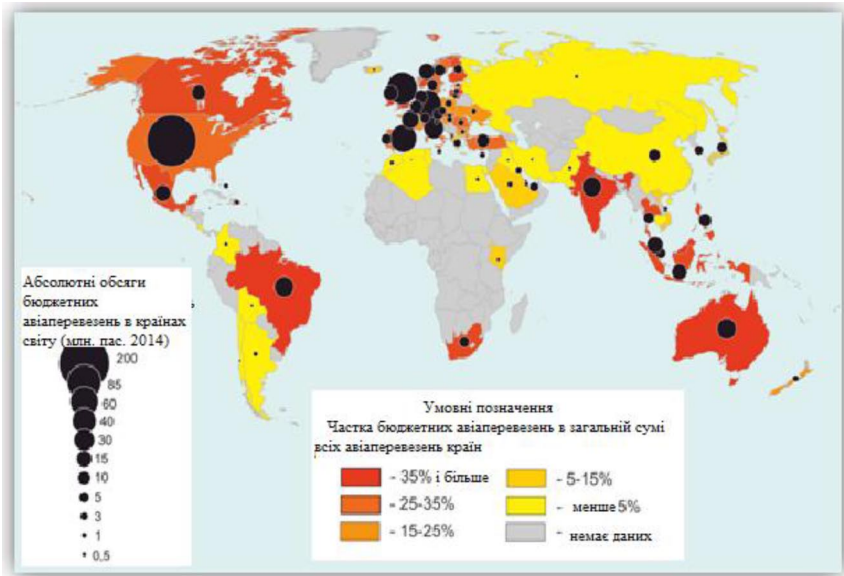

Рис. 3. Частка та абсолютні обсяги світових бюджетних авіаперевезень (розраховано на основі даних ICAO, IATA, 2015)

європейський, який об'єднує країни зарубіжної Європи. Другим за значимістю є американський ареал, що охоплює територію США і характеризується внутрішньою неоднорідністю. На відміну від європейського, для цього ареалу характерна значна концентрація бюджетних авіаперевезень в окремих регіонах США – на Південному Заході та Північному Сході. Ареал концентрує 22% світових бюджетних авіаперевезень. Найбільшим бюджетним перевізником в Америці є Southwest Airlines. Щодня підприємство здійснює понад 3100 польотів по всій країні. Серед американських авіакомпаній-дискаунтерів потрібно відзначити і Spirit Airlines. Ця фірма починала як чартерний туроператор і започаткувала перші регулярні рейси лише в 1992р. Сьогодні підприємство пропонує дешеві перельоти не тільки між містами США, а й країнами Південної Америки і Карибського басейну.

З 2001 по 2003 роки, коли індустрія авіаперевезень постраждала від тероризму, війни і SARS, більшість традиційних авіакомпаній зазнали значних витрат, в той час як багато бюджетних авіакомпаній декларували прибутки.

Перші авіаперевезення, які запропонували пасажиром дешеві

квитки за рахунок зниження витрат, з'явилися саме в Америці. Бюджетні авіакомпанії США запропонували нову схему роботи: мінімум послуг, невеликі і непопулярні аеропорти, лише один клас пасажирських місць – і небувало низькі ціни на перельоти. Модель швидко прижилася в Америці і почала завойовувати світ. Однак і сьогодні мережа дешевих авіакомпаній США є однією з найбільш розвинених і популярних. Найбільшим бюджетним перевізником в Америці є Southwest Airlines. (1-е місце в США і в світі). Southwest Airlines – найбільша авіакомпанія в США і світі за кількістю перевезених пасажирів (1-е місце в США і в світі). Щодня авіакомпанія здійснює більше 3100 польотів по всій країні. Компанія базується в Далласі і експлуатує тільки Боїнги-737. Флот компанії складається з 585 літаків Боїнг-737 різних модифікацій.

Просторова організація мережі Gol. Друга в Америці за масштабами своєї роботи авіакомпанією Бразилії вважається «Gol Linhas Aéreas Inteligentes», яка дотримується бюджетної схеми. Її квота становить близько 40% всіх пасажироперевезень на внутрішньому ринку країни. За цим показником вона поступається тільки флагману національної авіації – «TAM Airlines». Основна база Gol розміщена в Сан-Паулу (міжнародний аеропорт Конгоньяс). Інші власні ангари компанії знаходяться в Ріо-де-Жанейро і Бразилія. Gol виконує регулярні та чартерні пасажирські авіаперевезення по аеропортах країни і за її межі.

Географія просторової організації. Бюджетна авіакомпанія GOL в даний час пропонує найширший і зручний маршрутну мережу в Південній Америці і Карибському басейні, з майже 900 рейсів на день до 62 місць, вітчизняних і міжнародних, в 13 країнах. Центральні хаби розташовані в аеропорту Конгоньяс / Сан-Паулу, Міжнародному аеропорту Бразилія і Міжнародному аеропорту Галеан.

Просторова організація мережі JetBlue Airways. Американська авіакомпанія JetBlue Airways хоча і не має такої широкої географії польотів, як багато інших авіакомпаній США, все ж є одним з найбільших дискаунтерів Північної Америки. Відносно невелика кількість обслуговуваних аеропортів компенсується великою кількістю маршрутів між ними і частотою скоєних рейсів. JetBlue Airways – бюджетна американська авіакомпанія, що належить JetBlue Airways Corporation. Головний офіс компанії знаходиться в Нью-Йорку в районі Квінс, а домашній аеропорт в Міжнародному

аеропорту імені Джона Кеннеді. Основна база JetBlue Airways знаходиться в нью-йоркському аеропорту імені Джона Кеннеді. Інші бази знаходяться в аеропортах таких міст як Форт Лодердейл, Лонг Біч, Бостон, Окленд, Орlando, Вашингтон. Географія просторової організації. Авіакомпанія в основному здійснює рейси в Сполучених Штатах, Карибському басейні і Мексиці, а також на Багамських островах і Бермудських островах. Станом на квітень 2013 р. JetBlue здійснює рейси більш ніж в 70 пунктів призначення в різних країнах Північної та Південної Америки.

Висновки та пропозиції:

- бюджетні авіакомпанії – авіакомпанії нового типу, які забезпечили новий підхід до бізнесу авіаперевезень, виражений формулою «низькі витрати – низькі тарифи – високий попит – високі прибутки»;

- бюджетні авіакомпанії характеризуються більш ефективним бізнесом, ніж традиційні перевізники, адже отримують більше нальоту на літак, більший прибуток на одного працівника і мають менші витрати на пасажирське крісло;

- основною особливістю бюджетних авіаліній є ціна, яка може бути в кілька разів меншою порівняно з вартістю традиційних авіаперевізників;

- частка бюджетних перевезень в загальній структурі в Північній Америці в 2 рази вище, ніж в країнах Азійсько-Тихоокеанського регіону, але дедалі це відставання зменшується; висока частка бюджетних авіакомпаній в країнах Латинської Америки забезпечується авіакомпаніями Мексики та Бразилії;

- серед 20 найбільших бюджетних авіакомпаній світу – 5 діють в Північній Америці (4 – в США, 1 – в Канаді), 2 – в Південній Америці (Бразилія);

- найбільшим бюджетним перевізником в США та світі, який щодня здійснює понад 3100 польотів, є Southwest Airlines;

- досвід американських бюджетних авіаперевізників може використати Україна для формування національної бюджетної моделі авіаперевезень, лібералізації авіаперевезень, створення умов для конкуренції та реалізації в системі національних авіаперевезень договору «відкрите небо», який в даний час впроваджено в аеропортах Одеса та Львова.

**Рецензент – кандидат географічних наук, доцент
В.І. Стафійчук**

Література:

1. Зубова Е. А. Особенности развития авиакомпаний с бюджетной бизнес-моделью в Европе и России / Е. А. Зубова // Молодой ученый. – 2012. – № 6. – С. 149-152.
2. Смирнов І. Г. Логістика туризму : Навч. посіб. [Текст] / Ігор Георгійович Смірнов. – К. : Знання, 2009. – 444 с.
3. Авіація України : Інтернет-видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.avianews.com.ua/2012/02/06/aviacompanii_euroпу.
4. Бюджетные авиакомпании, low cost, лоукост авиаперелеты [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bravoavia.com.ua/content/ukr/cheap-flight-tickets/airlines.html>.
5. История low cost авиакомпаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.lowcosts.ru/airlines-info/history-lowcost-airlines.shtml>.
6. Кий Авіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sky.te.ua/27>.
7. Міжнародна асоціація повітряного транспорту IATA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iata.org/publications/pages/index.aspx>.
8. Міжнародна організація цивільної авіації ICAO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icao.int/publications/Pages/doc-series.aspx>.
9. Статистичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statista.com/statistics/321687/customer-satisfaction-with-low-cost-airlines-in-north-america>.
10. Airlines Inform [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.airlines-inform.ru/low_cost_airlines/europe.
11. Gol Passagens Aereas [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.voegol.com.br/en-us/destinos/mapa-de-rotas/Paginas/default.aspx>.
12. Jet Blue Airways [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.jetblue.com/wherewejet>.
13. Southwest airlines [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.southwest.com/html/travel-experience/index.html?clk=GFOOTER-FLY>.

А. А. Бейдык, А. В. Орещенко, В. В. Сова

ГЕОГРАФИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БЮДЖЕТНЫХ АВИАКОМПАНИЙ АМЕРИКИ

Проанализирована пространственная организация деятельности бюджетных авиакомпаний Америки, выявлены основные отличия между бюджетными и традиционными авиаперевозчиками, предложена картографическая модель абсолютных объемов бюджетных авиаперевозок.

Ключевые слова: авиаперевозки, бюджетные и традиционные авиакомпании, структура авиапарка, география пространственной организации, структура авиаперевозок.

A. Beydyk, A. Oreshchenko, V. Sova

GEOGRAPHY OF BUDGET AIRLINES IN AMERICA

Analyzes the spatial organization of activity of low cost airlines in America identified the main differences between budget and traditional air carriers proposed cartographic model of the absolute amount of budget air travel.

Keywords: air travel, low cost and traditional airlines, fleet structure, geography, spatial organization, the structure of the airline.

Надійшла до редакції 22 липня 2015 р.